

Asia: VN/12741/2022

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen Kunto- ja terveysliikuntakeskusten yhdistys SKY ry

24.7.2022

Asia: VN/12741/2022

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta

Väliaikaisen tartuntatautilain voimassaolo päättyi 30.6.2022. Väliaikaiseksi tarkoitettua COVID-19 säädöskokonaissuutta ehdotetaan kuitenkin jälleen muutettavaksi ja jatkettavaksi 31.12.2022 asti.

Esitys koskisi yleisiä hygieniavelvoitteita, toiminnan toteuttamista terveysturvallisesti tavoilla, joilla uusien tartuntojen leviämistä voitaisiin mahdollisimman tehokkaasti estää ja siten vähentää myös vakavien covid-19-tautien riskiä. Esityksen tavoitteena on turvata sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmän kantokyky tilanteessa, jossa erityisesti vakavien tartuntatauditapausten määrät kasvaisivat ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut kuormittuisivat ihmisten hengen ja terveyden vaarantavalla tavalla.

Perustuslaissa turvattua elinkeinovapautta on kunto- ja terveysliikuntakeskusten osalta säännelty yli kahden vuoden ajan. Elinkeinotoimintaa on rajoitettu ja suljettu. Yritykset ovat joutuneet hakemaan oikeusteitse muutoksia perusteettomille suluille. Hallinto-oikeudet ovat sulkupäätösten osalta välipäätöksellä keskeyttäneet aluehallintovirastojen päätösten täytäntöönpanon jo useita kertoja. Turun hallinto-oikeus on 27.6.2022 kumonnut viime vuoden lopun ja tämän vuoden alun aluehallintoviraston sulkupäätöksen kuntosaleja ja muita yksilöurheiluun tai -liikuntaan käytettäviä sisäliikuntatiloja koskevilta osin. SKY on useissa lausunnoissaan todennut, että väliaikaisen tartuntatautilain yksi keskeisistä ongelmista on ollut virheellinen alan liikkumiseen liittyvien tilojen luokittaminen korkean tartuntariskin ympäristöksi. THL:n riskipotentiaalin arviointitaulukon mukaan

yksilöurheiluun tai liikuntaan käytettävissä sisätiloissa tartuntariski on vähäinen. THL:n mukaan taulukko on suuntaa antava ja tavoitteena on ollut antaa pohjaa päätöksenteolle tunnistaa erityisen riskialttiit ja toisaalta vähäriskiset tilanteet ja ympäristöt. Kunto- ja terveysliikuntakeskuksissa tulee olla turvallisuusasiakirja (Kuluttajaturvallisuuslaki, §7), jossa on mm. suunnitelma vaarojen tunnistamiseksi ja riskien hallitsemiseksi sekä niistä tiedottamiseksi palvelun tarjoamisessa mukana oleville. Pandemian aikana on syntynyt lain vaatimat omavalvontasuunnitelmat, joihin sisältyy alan kansainvälisen ja kansallisen yhteistyön tuloksena syntyneet hyvät käytänteet tartuntojen välttämiseksi pandemian aikana.

Koronatilanne on muuttunut. SKY toteaa, että uudet variantit ovat muuttaneet taudinkuvaa ja tartuttavuutta sekä rokotteiden toimivuutta. Rokotukset ehkäisevät tutkimuksen mukaan vakavan koronataudin. Rajoitustoimenpiteiden soveltamiskohteiden ja -muotojen osalta esityksen sisältöä ei ole muutettu tai päivitetty. Esitys ei ota huomioon pandemian aikana kerättyä tietoa ja kokemusta mm. liikunta-ala hyvin toteuttamista hygieniavelvotteista, omavalvontatoimenpiteistä ja terveysturvallisista ratkaisuista, joiden perusteella kunto- ja terveysliikuntakeskuksissa tartunnat ovat olleet erittäin vähäisiä. Lisäksi alan digitaaliset asiakaspalvelu- ja kulunvalvontajärjestelmät mahdollistavat eri viestintäkanavia käyttäen nopean reagoinnin mahdollisissa altistustilanteissa.

Liikkujat ovat noudattaneet pandemian aikaisia käyttäytymismalleja hyvin. Käyttäytymismalleja tulee tukea hyvällä ohjeistuksella ja viestinnällä - ei lakiin kirjattavilla rajoitus- ja sulkupykälillä. Myös terveystarkastusten palaute terveydensuojelutoimenpiteiden näkökulmasta tehdyistä omavalvontasuunnitelmista ja toimintakäytännöistä on ollut hyvää.

Vaikuttavuuden arviointia

Koko toimiala on tehnyt pandemian aikana EU-tasoista ja globaalia yhteistyötä, mistä hyvänä esimerkkinä on kesäkuun alussa hyväksytty CEN/TR 17676 "Guidelines for the safe operation of fitness centres during an infectious outbreak". Ohje on tulossa Suomen Standardoimisliiton kautta ostettavaksi ja se ollaan kääntämässä myös Suomeksi. Jatkossa tulisikin rakentaa selkeitä pandemiatilanteen ja kokemuksen kautta hyviksi havaittuja toimintaohjeita ja -malleja, joilla perustuslaillinen elinkeinotoiminnan harjoittaminen on mahdollista.

SKY on 2.5.2022 antamassaan edellisessä lausunnossa todennut, että esitys ei ota huomioon pandemian aikana kerättyä tietoa ja kokemusta mm. liikunta-ala hyvin toteuttamista omavalvontatoimenpiteistä, terveysturvallisista ratkaisuista, muuttuneesta tautitilanteesta ja rokotuskattavuudesta.

Vaikutukset kansalaisten asemaan kohdassa on todettu, että Covid-19-taudin leviämisen ehkäisemiseksi määrätyt rajoitukset ovat heikentäneet niin aikuisten kuin lastenkin mahdollisuuksia vapaa-ajan viettoon sekä erilaisiin harrastuksiin, mikä on heikentänyt hyvinvointia. Valtion Liikuntaneuvosto on 21.4.2022 julkaisemassaan kannanotossa todennut, että liikkuminen ja liikunta tarvitsevat erityistä tukea korona-ajan jälkeen. Samoin VLN toteaa, että tulevaisuutta varten on tärkeä kehittää rajoitustoimien vaikutusten arviointia, jotta tehtävien toimenpiteiden hyödyt ja haitat ovat paremmin ennakoitavissa. Koronapandemian aikana liikkumista rajoitettiin merkittävästi ja fyysisen aktiivisuuden vähenemisen seurauksena on pitkäaikaisia vaikutuksia kansanterveyteen ja kansantalouteen.

Tarkastusvaliokunnalle antamassaan mietinnössä talousvaliokunta on todennut jo vuonna 2021 vaikutustenarvointiin liittyviä ongelmia ja riskejä :”Yksi poikkeusolojen sääntelyn riskeistä on myös se, että alun perin vain hyvin lyhytaikaisiksi suunnitelluista ja kiireellisyyden vuoksi hyväksyttävästä väliaikaisista sääntelyratkaisuista muodostuu myös pidempiaikaisia ratkaisuja, eikä kattavaa vaikutusten arviointia välttämättä missään vaiheessa tehdä”.

Esitys pitää edelleen sisällään runsaasti tulkinnanvaraisuuksia tilojen ja toimintojen sulkemisen osalta. Ne eivät ole tarkkarajaisia eivätkä täsmällisiä kuten viittaus liikunnan osalta ”muihin vastaaviin tiloihin”. Perustuslaillisia oikeuksia ei voi rajoittaa ja sulkea tulkinnanvaraisesti.

Esityksen mukaan suositus- ja rajoitustoimenpiteiden käyttö edellyttäisi kokonaisvaltaista arviota, jossa päätöksiä punnitaan niiden epidemiologisten, sosiaalisten ja taloudellisten vaikutusten suhteen sekä suhteessa perusoikeuksiin. Samalla kuitenkin myös todetaan, että väestön immuunisuoja koronavirusinfektiota vastaan on epidemian alkuvaiheita olennaisesti parempi. Rajoitus- ja sulkutoimenpiteiden merkitys tartuntojen estämiseksi on ollut vaikutuksiltaan heikko. Tämän ovat myös todenneet nykyisessä tilanteessa terveydenhuollon toimijat. Lisäksi tulisi arvioida koronan yleisvaarallisuusperustetta tartuntatautilain osalta. Useissa Euroopan maissa ollaan rakennettu uutta strategiaa ja lainsäädäntöä ja niin pitäisi tehdä myös Suomessa - eikä jatkaa pirstaleista, tulkinnanvaraista ja epätarkoituksenmukaista väliaikaista TTL:a.

Säännöskohtaiset ja muut huomiot esityksestä

Esityksessä on ennakoitu Covid-19-pandemian kehittymistä vuonna 2022. Ennakoimattomuudesta ennakkointiin ja hyvään varautumiseen päästään yhteistyöllä ja proaktiivisella toiminnalla. Liikunnan yhteiskunnallinen merkitys on kiistaton. Liikunta-alan yrittäjyys on laaja terveyden edistämisen ekosysteemi ja yhteiskunnan elinvoimatekijä. Liikkumisen terveyshyödyt ovat kiistattomat aktiivisen ennaltaehkäisyn ja terveyden edistämisen osalta. Todennäköisesti epidemia tulee jatkumaan kausittaisena, jolloin epidemia-aallotkin ovat mahdollisia. Siksi on tärkeää tunnistaa rajoitusten haitat ja hyödyt ennakoivasti ja oikeudenmukaisesti. Hyvä terveyskunto yhdistettynä rokotushyötyyn on parasta ennaltaehkäisyä.

Soveltamiskynnys, yhteistyön hyödyntäminen ja rajoitusten asettamisen edellytykset

Soveltamiskynnystä on ehdotuksessa muutettu siten, että rajoitukset ja sulut estäisivät terveydenhuollon ylikuormituksen. Tartuntamäärät eivät enää olisi soveltamisen perusta. Esityksessä on listattu säännöksen 2 momentissa terveydenhuollon palvelut, joista vähintään kahden tulisi täyttyä rajoitustoimenpiteitä käynnistettäessä. Suomessa on parhaillaan meneillään laaja SOTE-palveluiden uudistus ja työvoimapula. Terveydenhuollon kapasiteettiin voivat vaikuttaa useat eri tekijät, joten esimerkiksi sulkutoimenpiteillä niitä ei ratkaista. Yksityisen sosiaali- ja terveydenhuollon osaaminen ja resurssit tulee hyödyntää. Esityksessä todetaan, että lisätehosteannosten hyötyä on arvioitava huolellisesti myös siksi, että rokottaminen sitoo runsaasti terveydenhuollon voimavaroja, jotka ovat poissa muualta terveydenhuollosta. Työterveyshuollon resurssien optimaalinen hyödyntäminen tulisi jatkossa toteuttaa esimerkiksi testaamisen ja

rokotusten osalta. Samoin koronapandemian aikana yksityiset toimijat voisivat hoitaa hoitajajonoissa olevia potilaita.

Esityksen tekstissä todetaan, että esitettyjä rajoituksia ei välttämättä käytettäisi vakavasta koronainfektiosta aiheutuvien haittojen ehkäisemiseksi, vaan lain voimassaolon tarkoitus on sen sijaan varmistaa, että rajoitukset voidaan ottaa käyttöön tilanteessa, jossa ilman niitä epidemia leviäisi hallitsemattomasti ja olisi vaarassa tai aiheuttaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen ylikuormituksen ihmisten terveyttä ja henkeä vaarantavalla tavalla. Lisäksi esityksessä todetaan, että on myös mahdollista, että virusmuunnokset voivat saada aikaan vakavien tautitapausten lisääntymistä ja aiheuttaa sairaala- ja tehohoidon kapasiteetin nopeaakin ylikuormittumista. Kapasiteetin ylikuormittuminen aiheuttaa paitsi koronatartunnan saaneiden hoidon vaarantumisen, myös muista sairauksista kärsivien hoidon viiveitä ja hoidon laadun huomattavaa heikkenemistä. Esitetty päätös koskisi toimintoja, joissa olisi erityinen riski merkittävien tartuntaketjujen syntymiselle. Kunto- ja terveysliikuntakeskuksissa ei ole todettu merkittäviä tartuntaketjuja koko pandemian aikana, silti niihin ollaan jälleen kohdistamassa rajoituksia ja sulkua esitetyn lain mahdollistamana.

TTL:n 58 §:stä muodostunut ongelmallinen sääntelyviidakko

Väliaikaisen TTL:n muutokset ja pykäläviidakkoa ollaan muutettu useita kertoja. Uusia toimialoja on tulossa §:n piiriin ja osa suljettavista tiloista ja toiminnoista ollaan poistamassa.

58 d §:ssä todetaan, että toimija voisi valita omaan toimintaansa parhaiten soveltuvat keinot tartuntojen vähentämiseksi. Kunto- ja terveysliikuntatoimiala on jo rakentanut hygieniatoimenpiteitä, omavalvontaa ja terveysturvallisia toimintamalleja. Tarkoitus on edelleen varmistaa, että niin palveluntarjoajat kuin käyttäjätkin ymmärtävät, miten voivat omalla toiminnallaan vaikuttaa infektiorjuntaan.

58 g § on edelleen esityksessä mukana, vaikka tämänhetkisen tiedon mukaan sen merkitys on ollut tartuntojen osalta vähäinen myös uusien varianttien aikana. Rajoitukset ja sulkemisesta ovat aiheuttaneet yrityksille, henkilöstölle ja asiakkaille taloudellisia, inhimillisiä sekä terveydellisiä haittoja. Kunto- ja terveysliikuntatoimialan ekosysteemi on vaarantunut ja alalle on syntynyt työvoimapulaa. Kävijämäärät eivät ole palautuneet koronaa edeltävään aikaan, mikä tarkoittaa liikkumattomuuden lisääntymistä. Tilojen väliaikaista sulkemista asiakkailta ja osallistujilta covid-19-epidemiasta aiheutuvan terveydenhuollon ylikuormittumisen ehkäisemiseksi ei pidä ottaa keinovalikoimaan. 58 g § tulee poistaa - sen jatkolle ei ole enää perusteita.

Paikallisen päätöksenteon soveltamisesta alan toimijoilla on ikäviä kokemuksia, joita on jouduttu ratkomaan oikeusteitse. Esityksessä on 58 g §:n 4 momentin uudet listaukset, jotka ovat edelleen tukinnanvaraisia; osa tiloista on poistettu, mutta samalla jätetty ”muut vastaavat sisäliikuntatilat” luetteloon. Kuntosalien sulkujen osalta on olemassa Turun hallinto-oikeuden päätös, jossa sulkupäätös on kumottu. AVI:n päätös ei ole ollut oikeasuhtainen, eikä välttämätön. Sulkutoimenpiteet ovat kohdistuneet merkittävästi koko liikuntasektoriin, yhden terveyttä edistävän sektorin tilojen ja toimistojen sulkemisilla on ollut vähäinen merkitys tartuntojen leviämässä. Haitat ovat jo nyt ylittäneet vähäiset hyödyt. AVI:t ovat myös omassa lausunnossaan todenneet esityksen sulkupykälän olevan epäselvä.

Säännöksen luettelossa ei tunnisteta eri liikuntamuotojen sisältöjä ja toteuttamistapoja mm. kontaktilajien harrastaminen on rinnastettu ryhmäliikuntaan. Ryhmäliikunnan eri muodoissa on mahdollisuus lähikontaktien välttämiseen ja siten sitä ei voi verrata kontaktilajeihin. SKY toteaa, että ryhmäliikunnan osalta tulee jatkossa mahdollisten rajoitusten osalta huomioida toiminnan luonne ja tilan koko, ilmastointi sekä erityisjärjestelyt. SKY katsoo, että kunto- ja terveysliikuntakeskusten ryhmäliikunnan pandemia-ajan hyvillä käytännöillä liikkumista voidaan toteuttaa terveysturvallisuus huomioiden. Niihin ei jatkossakaan tule kohdistaa sulkutoimenpiteitä.

Rajoitusten ja sulkujen korvaaminen

Sääntelyyn on lisätty yritysten tukiohjelmia koskeva 79 a §. Esityksessä yrityksellä olisi myös jatkossa oikeus kohtuulliseen korvaukseen tilanteessa, jossa niiden asiakastilat määrättäisiin suljettavaksi tai toimintaa muilla tavoin rajoitettaisiin merkittävästi. Jatkossa oikeudesta korvaukseen säädettäisiin tartuntatautilaissa ja järjestelmän tarkemmista yksityiskohdista säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella, joka valmisteltaisiin työ- ja elinkeinoministeriössä.

SKY toteaa, että korvausmallit ja mekanismit tulee olla valmiina ennen kuin mahdollisia rajoituksia tai sulkuja tehdään. Lisäksi Valtiokonttori on omassa lausunnossaan todennut, että sillä ei ole käytännön mahdollisuutta valmistella ja toimeenpanna enää uutta koronatukituotetta nyt esitetyn lainsäädännön voimassaoloaikana 31.12.2022 mennessä. Korvaukset olisi mahdollista toteuttaa vasta keväällä 2023. Yritysten tappiot koon ja toimipisteiden osalta olivat viikkotasolla merkittäviä, isojen työllistävien toimijoiden osalta miljoonissa. Mekaanisen laskentamallin parametrien muutokset eivät tunnista erityispiirteitä, jolloin mm. koko liikunta-alan tärkeimmän sesongin vaikutukset jäivät vaille korvauksia edellisellä alaan kohdistuneella rajoitus- ja sulkukierroksella. Korvausmenettely ja sen sisältö tulee olla valmisteltu ennen rajoitusten ja sulkujen mahdollista toteuttamista, jolloin haku ja välitön kompensatio ovat mahdollisia.

Eri elinkeinotoiminnan muotoja on kategorisoitu ja osaa ei lainkaan. Yhdenvertaisuus ja välttämättömyys eivät näin toteudu. Kohtuullisen korvauksen ja rajoitus- ja sulkukorvausten sisältö sekä kohdentaminen ovat myös esityksessä määrittämättä, jotka Valtiokonttori on omassa lausunnossaan nimennyt koronatukituotteiksi. Lainsäädäntö ei myöskään mahdollista nopeutettuja lomautusmalleja, eikä valtioneuvostonlainsäädännön mukaan kompensointi ei ole enää mahdollista 30.6.2022 jälkeen.

Lopuksi

Yritysten toimintaympäristöön vaikuttavat edelleen voimakkaasti korona ja lisäksi Ukrainan sodan mukana tullut energiakriisi sekä inflaation kasvu. Vastuullisuutta, selviytymistä ja sopeutumista tulee vahvistaa ja rakentaa yhdessä – rajoittamalla ja suluilla se ei onnistu. Sääntelyn jatkaminen aiheuttaa kaikissa toimijoissa epävarmuutta ja negativismin kierrettä. Valtiovallan tulee nykyisessä tilanteessa luoda uskoa yrittäjien tulevaisuuteen, edistää työllisyyttä ja antaa uskoa työhön sekä toimeentuloon.

Suomen Kunto- ja terveysliikuntakeskusten yhdistys SKY toteaa, että se ei kannata väliaikaisen TTL:n jatkamista.

Suomen Kunto- ja terveysliikuntakeskusten yhdistys SKY ry

Jussi Raita Riitta Hämäläinen-Bister

Puheenjohtaja Toiminnanjohtaja

Viitaukset:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110920#a920-2011>

<https://www.liikuntaneuvosto.fi/lausunnot-ja-julkaisut/kannanotto-liikkuminen-ja-liikunta-tarvitsevat-erityista-tukea-korona-ajan-jalkeen/>

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Sivut/TaVL_13+2021.aspx

Hämäläinen-Bister Riitta
Suomen Kunto- ja terveysliikuntakeskusten yhdistys SKY ry